

Fra et sognearkivs første år

Af Olga Pedersen

I de senere år er der dukket sognearkiver op over det ganske land. Der er nok ingen tvivl om, at den voldsomme udvikling på dette område er en direkte følge af kommunesammenlægningerne. De mindre samfund føler sig fremmede under de nye kommunale ordninger og forsøger bl.a. på denne måde at fastholde deres identitet. Kommunegrænserne er flyttede, men sognegrænserne er de samme. Kirkesognet som sådant er blevet os mere bevidst, det er det sted, vi hører hjemme. Og har alt andet i vores hverdag og i vore omgivelser ændret sig, sognets historie er den samme, den hører til her, og den kan aldrig flyttes eller indlemmes i en større enhed. De mennesker, der levede her og satte deres præg på vor egn, er vore forfædre, og minderne om deres liv og virke tilhører os. Samhørigheden med fortiden vil altid være stærkest, når vi føler os utrygge i samtiden. Derfor er der i næsten hvert eneste sogn historisk interesserede mennesker, der samler og registrerer, laver udstillinger og skriver artikler, holder åbent-hus-dage o.s.v. Interessen er stor, der er mode i historie. De unge og børnene viser stor interesse og nysgerrighed. Ikke så underligt, for dem er alt dette nyt.

Men hvad man end kan sige om interessen for historie, ny er den i al fald ikke, og det er heller ikke alle de lokalhistoriske arkiver.

Et af de ældste er Aastrup sognearkiv i Glejbjerg, der i år har eksisteret i 70 år.

I 1913, helt præcis d. 31. januar kan man ifølge en protokol med referat fra et kommunemøde i Aastrup sogns forsamlingshus se, at det var gdr. Hans Laugesen, Grene, der rejste

sig og omtalte betydningen af at have en lokalhistorie. »Folk ved kun lidt om, hvem der tidligere har beboet deres ejendomme« sagde han »og ligeledes kender de kun lidt til slægtens historie, de ved som regel lidt om bedsteforældrene, men oldeforældrenes liv er for de fleste ganske ukendt. Spørger man en dygtig landmand ud om en ko eller hest, kan han som regel give besked om dens stamtavle helt til tip-tip oldeforældre. Det synes jeg ikke er rigtigt, og derfor skulle vi gerne se at få en sognehistorisk bevægelse i gang.«

Han foreslog de forsamlede at gå hjem og nedskrive deres historie og ejendoms historie, så vidt de nu kendte denne, og afskrifter af resultaterne skulle så lægges et bestemt sted i sognet, hvor det altid skulle opbevares, selv om den omhandlede person måske flyttede et andet sted hen. Der var i forsamlingen stor interesse om sagen, flere havde ordet, deriblandt gdr. Simon Fåborg, Tvilho, der bl.a. sagde: »Jeg tror, det Hans Laugesen foreslog, har almindelig interesse. Jeg kom til at tænke på en bestemt person. Det var gamle Hans Grene (Hans Kristensen, Grene). Da han første gang var til rigsdagsvalg her fra Aastrup sogn, var han den eneste herfra, der stemte på venstrekandidaten, vistnok en lærer Hvid. Han var altså Aastrup sogns første venstremand, og denne »skejen ud« blev forresten meget unådigt optaget af hans byfæller«.

Lærer Hansen, Aastrup, fortalte om en tid, hvor en ung mand havde gået rundt i sognet og gravet i vore gravhøje. Han havde også fundet en del forskellige redskaber og havde taget dem med sig ud af sognet. Lærer Hansen beklagede dette meget og slog også til lyd for, at man var lidt mere varsom med at kassere de gamle brugsting både fra gård og hus. Hans tanker har altså været i retning af oprettelsen af et museum, men dette fandt sognerådsformanden Thomas Christian Thomsen, Terpling, dog måtte høre hjemme i en større sammenhæng.

Man nedsatte et udvalg på fem personer, der skulle arbejde videre med sagen. Valgt blev: Hans Laugesen, Thomas Chr. Thomsen, Terpling, Anders L. Andersen, Gjettrup, lærer Hansen og pastor Schultz, begge Aastrup.

Nogle af de mennesker, der var forsamlede den aften, fulgte

Hans Laugesens opfordring og gik hjem og lagde grunden til det, der i dag er Aastrup sognearkiv. Deres beretninger er blevet opbevaret af skiftende udvalg i de 70 år, der er gået siden, og de har også haft forskellige opholdssteder. Hvem der opbevarede samlingen de første år ved man ikke helt præcis, men det er rimeligt at antage, det var Hans Laugesen, idet han jo var initiativtageren i sagen.

Efter nogle år, hvor interessen tilsyneladende har været dalende, er arbejdet til sidst gået i stå, dog kun for en tid. Den 2. marts 1928 optog man det igen ved et møde, denne gang på hotel Glejbjerg. Meget havde ændret sig i mellemtiden, jernbanen Bramming-Brande havde fået stationsbyen Glejbjerg til at blive det samlende punkt i sognet. Forretninger og virksomheder var kommet til, der var nok at nedskrive, men dengang som nu har mange vel set sådan på det, at det, der sker i dag og i morgen, først er historie om hundrede år. Noget blev dog skrevet, f.eks. stadig af Hans Laugesen, men også af Niels Jensen Nielsen, Tvile, der ved genoptagelsen af arbejdet i 1928 blev formand for udvalget.

I de følgende år opbevarede man de indkomne optegnelser i et arkiv i lærerboligen i Aastrup. Her havde de til huse indtil 1936, hvor de flyttedes til et »brandsikkert jernskab« hos Niels Peder Frandsen i Aastrup, der på det tidspunkt var medlem af udvalget, og som også gjorde et meget stort arbejde for det. Den 8. november 1938 blev pastor Knud Høgsbro Østergård medlem af udvalget ved et møde på hotellet, og efter et stykke tid flyttede man arkivalierne til den brandsikre boks i præstegården, hvor de opbevaredes, til Høgsbro Østergård i 1970 blev pensioneret og flyttede til Holsted.

Det vil blive for omfattende at nævne de enkeltes indsats for samlingen af Aastrup sogns historie gennem alle årene. Arbejdet har ind imellem været stillet i bero, og der har været længe imellem de afholdte møder, men det har aldrig siden 1928 ligget stille, og efter at pastor Høgsbro Østergård blev medlem, har han været drivkraften i indsamlingen, og hans egen indsats og interesse har været det altafgørende. Gennem mere end fyrre år har det også været ham, der har opbevaret materialet, og hele tiden har han suppleret det, både med egne

optegnelser og iagttagelser, afskrifter i lands- og rigsarkiv o.m.m. I 1980, efter at det historiske udvalg for Aastrup sogn ikke havde afholdt nogen møder i over 10 år, samledes man atter, og jeg blev ny formand for det, idet Høgsbro Østergård, der da var 80 år, ønskede at trække sig tilbage som sådan.

Nu kalder vi os Aastrup sognearkiv, nu registrerer vi arkivalierne efter nye moderne metoder, og vi er nu indlemmede i en landsomfattende sammenslutning, hvor vi kan hente råd og vejledning hos fagfolk. Men målet er der ikke rokket ved, det er stadig det samme som for 70 år siden, nemlig at samle og opbevare vort sogns historie, så de kommende slægter kan få et indtryk af, hvordan vi levede, og som et eksempel på hvilke værdier der kan ligge i dette, skal her gengives nogle af de allerførste optegnelser, der blev gjort og som har været opbevaret i Aastrup sogn i alle de mange år.

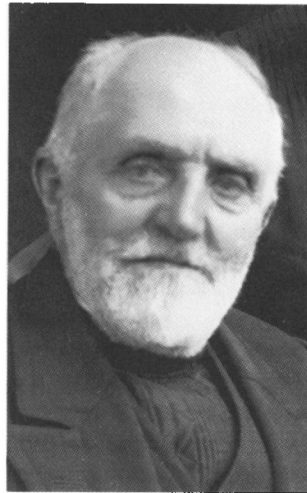
Det er en fortælling fra en tid, da der også var en enorm udvikling i gang, og hvor befolkningstallet steg voldsomt, nemlig sidste halvdel af forrige århundrede.

Fortælleren Christian Jensen, der for øvrigt aldrig blev kaldt andet end Christian Oved, hvilket henviste til hans fødested Oved i Øse sogn, var søn af en af nybyggerne på heden i Nyslund, da præstegårdens udmark blev udstykket i 1850erne. Men hans egne ord fortæller bedst om ham og hans samtid.

Christian Oveds beretning

Da der ved et kommunemøde i Glejbjerg forsamlingshus den 31. januar 1913 blev foreslået, at vi skulle passe bedre på vore gamle minder, har jeg fået lyst til at nedskrive nogle ting, som måske kan interessere mine efterkommere, når jeg engang er død og borte.

Jeg er født i Oved 28. oktober 1855. Min bedstefader kan jeg ikke huske andet end af omtale, han havde en gård i fæste i Oved fra Nørholm, men der tror jeg ikke, han var født. Gården ejes nu af Niels Jensen (Ladefoged). Han havde en broder, der ejede en stor gård nede i Thy og handlede på Hamburg marked med store drifter af jyske stude, og det blev fortalt, at han tit kom denne vej ad Oved med vognskrinet

*Fig. 1. Christian Oved som ældre.
Foto: C. K. Olesen, Bramming.*

fuldt af blanke daler (Kurant). Han handlede også med svin, og han skulle have sagt, at hvis studene stak ham langt ned i jorden, så kunne svinene altid rode ham op igen. Det vil måske med andre ord sige, at studehandelen kunne give tab, men svinene sjældent. Så vidt jeg kan huske, blev det fortalt, at han ikke var gift, men døde fattig og ensom, derude hvor han havde haft gården. Min bedstefader var vist noget forfalden til drik, jeg kan huske min fader har sagt, at han ikke syntes om andet end altid at have et par gode heste. Der gjordes dengang hoveri til Nørholm, og engang imellem skulle man jo køre til Varde. Jeg har skønnet, at min bedstefader syntes godt om, når han havde fået en tår over tørsten, at han så kunne vise sine naboer, at han kunne køre forbi.

Dengang brændte folk selv (brændevin), og når en mand havde brændt, så blev naboerne budt sammen til at smage »kobberdråber«, som det kaldtes, det var det bedste af brændingen og blev spist med skeer. Min bestemoder var født i Næsbjerg, hun hed Maren Jensdatter og hendes fødegård ejedes for nogle år siden af Kristen Nielsen. (Jeg har glemt at fortælle, at min bedstefaders navn var Kristen Lassen). De havde to børn, hvoraf min fader var født 11. oktober 1826 og

fik navnet Jens Kristensen. En søster Ane var yngre, kom til Varde og blev gift med snedkermester Kristian Larsen, de er begge døde uden børn.

Min bedstemoder kan jeg huske som en viljestærk og kraftig kvinde, som ikke var bange for at svinge leen.

Mine bedsteforældre kunne ikke besidde gården, og de fik da et stykke jord til to køer fra, som blev drevet fra gården, der blev bygget et lille hus, og de ernærede dem da, hun som kokekone og han som snedker, måske lidt mangelfulde begge to, men datiden forlangte jo ikke så meget. De første dunkle minder fra min barndom knytter sig til mine bedsteforældre, vi sov sammen, og jeg blev overøst med kærtegn, og da jeg var svagelig som barn, har jeg tit tænkt, at det var sært, at der ikke gik mere i stykker ved min opdragelse, som der gjorde.

Et minde har jeg fra den tid, som viser, at min bedstemoder havde noget tilovers for andre end mig. Det var i høstens tid, og min moder havde i et par dage talt om, at der var en bygager, som var moden, hvordan skulle vi få den høstet (min fader var i den tid på arbejde her i Aastrup)? Jeg antager nu, at det var 2½ skæpper land. Min bedstemoder svarede hende, at det skulle hun ikke sørge for, hun skulle nok få folk dertil. Morgenen efter, da moder og jeg vågnede, var ageren høstet, og bedstemoder gik i særkærmer og rødtribet livstykke og bandt det sidste skår. Hun havde brugt natten til høstarbejdet, for at ingen skulle se, hvordan hun bar sig ad. Men jeg synes nu, jeg kan huske, at det stykke arbejde var ligeså pænt som det, der var høstet pr. maskine. Hun var dengang 72 år.

Vi havde et stykke eng til græsning i Hodde-kjær, og jeg var tit med hende, når køerne skulle flyttes, og jeg mindes da, at jeg en dag kom derfra med hende ved hånden, at en muldvarp havde gravet gennem vejen. Hun tog mig fast i hånden og sagde tonløst »der er bud efter et menneske, det er vist mig.« Morgenen efter var hun ikke vel, og to dage efter var hun død. Man kan jo kalde det et tilfælde, eller et udslag af datidens overtro, men det jeg her har skrevet er sandhed. Da hun brugtes som kokekone, og mine forældre var unge folk, fik jeg tit lejlighed til at overvære gilder, jeg kan huske en slags efterårs-gilder, som vi kaldte opskøwer. Når jeg tænker på nutidens

gilder med steg og flot arrangement, så kommer smilet frem, når jeg tænker på gilderne fra den tid, der svandt. Når vi kom, fik vi kaffe med sigtekage pålagt smør, og måske 2 á 3 kaffepunse til dem, som ville have det, så dansede og morede folk sig, som de bedst kunne en tid. Så til nadver fik vi varm øl i fade og skåren brød. Nu ville folk smile af et så simpelt traktement, men det er dog et spørgsmål, om folk ikke var lige så lykkelige den gang som nu.

Øse sogn havde dengang en spillemand, som kaldtes Niels Tynding, og jeg blev tit trukket hen til ham, hvor han så tog et hastigt tag i strengene med fingrene, så det skurrede i ørerne, det var mig meget imod.

Til jul, påske og pinse skiftedes de fire gårdmænd, som da boede i Oved, til at køre til Varde efter kolonial, kaffe, kandis og cikorie 2 á 3 pund efter husets behov. Der handledes altid med Bastrup, som dengang boede i Kræmmergade.

Hestetøjet var dengang et slags stavtøj med hjemmelavede sivpuder, af den slags som mere blev brugt til trækstude, og vognen var en træakslet med lumstikke¹, og gik det højt med bøjleagestol, ellers et vognskrin som sæde, nemlig en slags kasse, som passede til vognfadingen.

Min fader har gjort felttoget 1848-49-50 igennem og stået ved 6. batalion (infanteri) og været med ved Fredericia, Isted og Frederiksstad, og mine øjne har tindret mange gange, når en god ven kunne få ham til at fortælle om hans oplevelser fra de dage, da den danske soldat vovede liv og blod for sit fædreland.

Der boede en Knud Salling for en del år siden, hvor Jacob Jacobsen nu boer, han havde en broder, som var højskolelærer, han er nu forstander på Ribe mælkeriskole, de kom engang her i besøg, og forstander Salling kunne rigtig få ham til at fortælle, jeg sad i kakkelovnskrogen og hørte til, men de timer jeg sad der den aften er dog ikke dem, jeg har fået dårligst anvendt. Han kom uskadt hjem og kom i tjeneste til en forpagter i Aastrup præstegård, som hed Niels Jensen. Sognepræsten var L. Simonsen. Min moder tjente i nabogården, som nu ejes af Niels Jensen. Manden, hun tjente hos, hed Hans Pedersen og var bedstefar til Søren Møller. Der er mine for-

ældre blevet trolovede og har haft bryllup d. 11. august 1855. De er da rejst til mine bedsteforældre, hvor de boede i 7 år. Min moder tjente lidt med vævning, og min fader var i sin manddomsalder en stærk og velbegavet arbejder, som var meget søgt til mergelkastning, som da var i gang. Sammen med vor senere nabo Anders Olesen har han taget sig manganen en akkord.

Min moder er barnefødt i Terpling på den ejendom, som nu ejes af Hans Junker. Hendes navn var Ane Jensdatter, hendes Fader hed Jens Mogensen og hendes moder Kjerstine, sidstnævnte var i slægt med Lars Jensen, som boede på den gård, som ejes af Otto Ottosen. Dengang var det ikke sjældent, at en hel by var i familie. Hendes fader var vist født der, hvor han levede og døde. Der var mange børn og små kår, de kom tidligt ud at tjene, og jeg mindes min moder har fortalt, at hun som lille tøs sammen med de andre, når boghveden var for kort til at høstes med leen, måtte plukke den op med hånden med stor forsigtighed, for at det dyrebare korn ikke skulle spildes. De var otte søskende ialt. Den ældste Mogens fik en novemberdag nogle gamle klæder pakket i et lommetørklæde, sagde farvel til far og mor, for der var for lidt mad til de mange munde, og begav sig på vej til Koldingegnen. Han blev ved at tjene i nogle og tredive år i Vonsild hos en mand. Han levede ugift og kom her til Aastrup sogn og døde. To brødre og en søster kom til Skadst i Sønderjylland, blev gift og døde der, en anden søster Mette blev gift og fik et hjem på Sønder Vejrup mark, hvor hun døde. En broder Peder Jensen (også kaldet Mogensen) overtog den fædrene gård og gav de gamle aftægt. Han oprettede lidt handel med forskellige ting, kolonial, manufaktur og brædder og købte landmandens produkter: smør, skind, talg og honning og havde en tid vel den største omsætning i sognet. Men alle varer hentede han selv i Kolding med een hest. Jeg kan huske, han kørte hjemmefra i mørkningen og kom hjem med læsset næste nat. Han samlede sig en formue, men blev på det sidste en krøbling. Han havde en datter, som lever endnu, og er gift med Niels P. Lund, Glejbjerg.

Den 16. marts 1858 har der været auction over parceller af Aastrup præstegårds jorder, og parcellen nr. 8 blev tilstået

min fader og Jes Nybro Jørgensen Bolding for 310 rigsdaler. Den 4. juli har min fader så købt Jes Boldings part og givet Ribe stifts offentlige midler 1. prioritet for 155 rigsdaler, så jeg skønner, at 155 rigsdaler har været alt, hvad mine forældre havde at sætte bo for, han havde jo som ovenfor omtalt tjent i Astrup præstegård og havde jo da været med til at bjærge hø herude, men jeg kan mindes, at han har sagt, at al vor eng har han slået selv fra de spiste mellemmad om eftermiddagen til solen gik bort, 3 skår fra bækken, så var der ikke mere. Resten var gul mos og stargræs. Som sagt, han havde købt 42 td. land herude, en lille eng resten hede, og der skulle jo bygges, pløjes og mergles. Parcellen fik mtr. nr. 1 h.

Han fandt noget ler oppe i Søndermarken og fik brændt en ovenfuld sten, og samtidig med leret fandt han også en 50 læs mergel, så han kunne jo begynde, men han manglede drivkraft. Den omtalte Anders Olesen havde købt parcellen nr. 7 og sad under samme kår. De blev enige om at købe hver en bol (en tyr, som var kastreret som voksen). Min fader købte en af en mand i Rodebæk, som de kaldte Ole Brændevin, forresten Jens Thomsen Holms svigerfader. Den var mager, men så ud til at være stærk. De begyndte så at pløje hede op, med de tre første furer gik det nogenlunde, men så ville den, min fader havde købt, ikke mere, den lagde sig ned, og var ikke på nogen måde til at få op igen. De prøvede med stænger, men den ville ikke, så blev de enige om at spænde den anden fra og sætte den på græs. Det hjalp, og siden kan jeg ikke huske, der var noget i vejen.

Året efter, altså 1860, byggedes 12 fag hus, og bygmesteren var Hans Christensen, Aastrup, som dengang var ugift, men senere blev gift med Jes Boldings datter Magdalene. Vinduer og døre blev vinteren før lavet i Oved i Jens Ladefogeds stadsstue. Tømmeret blev købt i Varde og udtaget af min farbroder, den ovenfor nævnte Kristian Larsen, der var snedkermester og som havde forstand på den ting. Tømmeret var afbarket norsk træ, og der blev lejet en vognmand i Varde til at køre det hertil, men han blev rigtignok også siddende fast i Stødbækken. Sommeren og efteråret medgik til byggearbejdet, der var forresten også foruden mesteren en snedkersvend, Røber, en

tysker en forfalden subjekt, og en gammel murer, som hed Hans Jensen (Lærke). Han boede dengang i et lille hus, som lå på kromandens vænge ind til Skovbølling markgrænse og senere er nedbrudt. Sidstnævnte var meget hidsig, og da den vestre gavlen faldt ned to gange, smed han murskeen og lynede, at den rørte han ikke en hånd ved mere. Han kunne ikke forstå, at da gavlenden var muret ind over bjælken, og den lå uden støtte, så gav den efter, når byrden blev for svær.

Påskelørdag 1861 flyttede vi så alle hertil, min bedstemoder var død i august året før, og da huset og jorden tilfaldt gården ved den sidstlevendes død, må vi vel have boet der af nåde og barmhjertighed så længe. 2 køer, et par får og hønsene tog vi med, jeg var eneste barn, og så kom den dag, hvor jeg for første gang så den plet af Danmarks jord, hvor jeg skulle leve mit senere liv. Lyngen groede jo ikke til indgangsdøren, men noget nær. Vi levede sparsomt, og fader var flittig, og et par stude blev købt med det samme, men det kneb med foderet, men så hjalp vi hverandre med at plukke lyng, når vi så fik et læs, lejede han en mand til at køre til Vilslev eller Darum, hvor han så fik et læs halm i stedet for. Han har også selv gjort turen med studene. Lyngen brugte de der til at varme ovnen med, og det kan være at begge parter gjorde en god handel, da halmen ellers blev brugt til det samme. Men det varede kun et par år med fodertrang. Engene blev anlagt til vanding, og nogle agre blev hvert år lagt til.

Så kom 1864 med sorg og bekymring over det ganske land. Vi havde været for sejr sikre, en dansker kan mageligt stå mål med fire tyskere, mente man, og nu gik det fra nederlag til nederlag, vi havde ingen aviser, det var en luksus, som ikke var tilladt med vore kår, men der gik dagvogn med post 2 gange om ugen fra Varde til Fåborg mølle, og min onkel holdt Ribe Amtstidende, som blev os tilsendt dertil. Jeg hentede gerne avisen og har mangan gang sat mig i læ af en lyngtop og læst, da jeg ikke kunne vente, til jeg kom hjem.

Ejeren af Fåborg mølle var en meget tyk mand, som hed Thomsen, og han havde en huslærer eller kontorist, som hed Ottosen, der var dengang meget større forretning end nu. Jeg

blev tit advaret om, inden jeg gik hjemmefra, at mødte jeg en af dem skulle jeg tage kasketten af, det syntes jeg var for meget.

Men tilbage til 64. Frederik d. 7. var død, og jeg trak sli-
bestenen for min fader, da kirkeklokken begyndte at ringe, og
da den blev ved, spurgte jeg, hvorfor de ringede og svaret blev:
»Nu ringer for kongen Danmarks klokker« og hans øjne var
våde, så jeg kunne se, det gjorde ondt. Vi havde nok læst om,
at han var syg, men ventede ikke, at han skulle dø. Det var
også en almindelig mening, at han var forgiven.

Der var flere, som nok ville leje for dem (til krigstjenesten)
og blandt andre, som var her for at ville leje far, var Søren
Nørå (eller Skind), han havde lidt handelstalent og snakkede
jo med ham om, at han havde povet trøjen een gang, kunne
han vel gøre det igen. Han ville give ham 1000 rigsdaler. Jeg
kunne se, det gjorde indtryk, men så så han hen til moder, hvis
øjne var våde, hun gik med min broder på armen og mig ved
hånden, og så var det ikke her stillingsmanden boede.

2 af mine brødre døde af difteritis, og jeg var selv meget syg
deraf, lægen var for langt herfra, og jeg kan nok forstå nu, at
det ikke var let for småkårsfolk at få en doktor fra Varde eller
Ribe. Den eneste medicin vi fik, var brændevin og peber sam-
menblandet, og det smagte ikke vel, når halsen var hudløs.

Min søster Marie, som er gift med Søren Andersen og bor
i Aastrup, er født senere, og det er hende, der har fortalt, at
fars og hans søsters arvepart af gården i Oved var et får og et
bistade til hver. Jylland blev jo oversvømmet af de fjendtlige
krigsfolk, og de manglede heste og tog dem, hvor de kunne
finde dem, som var brugbare. En afdeling kom også her til
Aastrup. Folk fik vel nok nogen erstatning for hestene, men de
fleste ville ikke af med dem på den måde. En prøjsisk soldat
kom ind i Hans Kristensens gård i Grene, just som han kom
hjem fra markarbejde med en sort 5 års hoppe, den ville han
have, men Hans Kristensen sagde nej, efter nogen snakken,
hvorunder Hans Kristensen trak sig hen imod gangdøren,
råbte han: Vil du have en daler da, den tog soldaten og for-
svandt.

Hestene skulle leveres i Endrup mølle, og blandt andre, som

skulle møde, var Jørgen Hansen, Tvile, og Jens Grumme Andersen, Grene. De red fra tyskerne om aftenen med hver en hest og skjulte sig, til tyskerne var borte, men da fjenden opdagede flugten, skulle det jo hævnnes, og de kom igen dagen efter. Min fader havde købt en mergelgrav af P. Mortensen, Vejsig, og jeg kørte mergel med studene, og mor læssede af, når jeg kom med et læs, men så fik jeg øje på en 20 pikkelhuer, som holdt øvelse ved Gammelgård, så ville jeg gerne være fri for at køre mergel, når fjenden var så nær. Min onkel Peder Mogensen var sluppet fri den første dag, han havde en brun vallak. Da han så, de kom igen, steg han til hest og red ned over vaden, et sted som nu adskiller Jørgen Ottosens og Kristen Ølgårds enge. En tysker satte efter ham, men kunne i hast ikke finde vadestedet. Jeg mindes, at han kom her forbi i fuldt firspring og red efter Rodebæk, hvor han skjulte sig selv og hesten til dagen efter, og tysken var borte.

Vort hjem så på den tid ikke meget flot ud. Taget var lyng. En forstue med kampestengulv, et lille køkken med åben skorsten og murstengulv, en muret åbning i loftet kaldte vi kjødkammer, hvor vort slagt blev tørret eller røget eller lidt af begge dele, derpå en 2 fags dagligstue med bræddegulv, og en stor bilæggekakkelovn, hvoraf den ene plade var revnet, så jeg kunne se ind i ilden, når moder fyrede med hedetørv. 2 indelukkede senge med sort og blåternet sirts til forhæng, og så en 2 fags stue med lergulv, hvor moders vævestol optog den største plads.

Vi havde engang en mand, som de kaldte Kristen Digmand, han blev udlejet ved licitation, for et år af gangen for kommunens regning, han var krøbling og gik ved en krykke og en kjæp, og hans lemmer især hænderne var forvredne, og åbne sår havde han flere steder. Men han fandt sig i sin skæbne med stor tålmod og var altid glad. Men jeg mindes, at jeg ikke kunne tåle at se, når moder skulle hjælpe ham med at blive forbundet. Han kom herfra og til Niels J. Pedersen, hvor Anders Christensen nu bor, hvor han døde.

Aastrup og Starup var både i pastoratet og kommunen sammen, og der gik nogle år derefter, at de to sogne var berømt over hele landet, fordi de ingen fattige havde at forsørge, men

det gode varer jo gerne for kort, nu er da i hvert fald Aastrup kommune godt med på det område.

Jeg har fået min skolegang i Skovbølling skole, som dengang var den eneste skole i sognet, og degnen hed Møller, og læreren for yngste klasse var Mads S. Møller fra Aastrup, det var ikke store dygtigheder nogen af de to, men når der var gode evner i børnene, så kunne der læres lige så meget i skolen dengang som nu. Det vil sige i læsning, skrivning og regning, vi havde ikke flere fag. Jo, lidt verdenshistorie og geografi. Af mine kammerater, som fik ikke så lidt ud af deres skolegang, vil jeg nævne Jacob P. Nielsen, Grene, Niels H. Jørgensen, Tvilde, og hans broder Hans Jørgensen, Søren og Jens Poulsen fra Humlund. Jeg synes, jeg lærte mest ved Mads Møller, han havde en egen måde at skaffe sig respekt på, jeg kan ikke huske, at han nogensinde har slået, men når han begyndte at pikke med træskonæsen i katederet, så var alt meget snart, som det skulle være, hvorimod degnen kunne blive meget hid-sig og slå med spanskrøret. Jeg har som barn haft let ved at lære, og særlig læsning har været min lyst, min barndoms lektur var »Holger Danskes kronikker« og »Abels død« den sidste i versemål, og det var mine forældres glæde, dengang vi var i Oved, når der kom fremmede, og de så ville høre på, hvordan deres søn kunne læse. Da jeg så skulle til skole her, sagde moder, at jeg skulle lære en salme udenad og så ikke tage den korteste, jeg kunne prøve een, der stod i den evangelisk-kristelige salmebog, og som begyndte, »Evige fader, som kjærlig regerer,« vistnok 14 vers. Jeg lærte et vers ad gangen, og så skulle moder høre mig, og det varede ikke længe, inden jeg kunne salmen udenad uden fejl. Så syntes moder, at hun godt kunne sende mig i skole, for så kom jeg ikke uforberedt.

Min konfirmationsforberedelse fik jeg af sognepræst Peder- sen, som flyttede herfra til Janderup og Billum sogne, hvor han døde. Jeg gik et helt år, og han talte flere gange med fader om, at han skulle lade mig studere, som det kaldtes. Men fader sagde nej, det var der ingen råd til.

Præsten var ingen størrelse, hverken som præst eller lærer, men han var et godt menneske, som gerne ville finde de gode sider ved sine medmennesker og bibringe dem det lyse syn på

livet, som han selv havde. Når jeg tilføjer, at han levede i et meget kjønt samliv sammen med sin hustru og en stor børneflokk, hvoraf Lise, Johannes og Rybner-Pedersen (forhen Esbjerg, nu Vestindien) er mine jævnaldrende, og de levede under små kår, har jeg fortalt det meste af, hvad jeg mindes. Jeg holdt meget af ham og blev meget bedrøvet, da han rejste herfra. Jeg syntes, hans menneskeord godt kunne erstatte hans mindre gode evner, som taler.

Jeg blev konfirmeret i Starup kirke. Anders Olesen havde også en søn, som blev konfirmeret den dag, han hed også Anders, vi kaldte ham lille Anders. Vi gik til Starup, vore mødre kom ikke med, da der var så langt at gå. Det var dengang skik og brug at konfirmanterne fik plads, eftersom de var dygtige. Jeg fik min plads øverst, men jeg tror ikke, jeg var stolt deraf, men jeg kan mindes, at jeg var meget bevæget under handlingen, hvor præsten rørte ved det bedste i min lille barnesjæl.

Da vi kom hjem og fik vores middagsmad, gik jeg ud for at græde, det opdagede min fader og beklagede, at jeg sagtens gik og græd, fordi vi ingen fremmede havde indbudet. Jeg mindes, at vi ej havde andre fremmede end min bedstemoder fra Terpling, min bedstefader var død for længst. Det var dog ikke af den grund, jeg var bevæget, men det fortalte jeg ingen. Nej, men jeg syntes, at jeg havde lovet Herren, at jeg ville forsage alt ondt, og tjene ham alle mine levedage, og nu kom livets alvor og tillige med fristelser, hvordan kom jeg verden igennem? Ville jeg stå eller falde? Jeg kan endnu som gammel mand blive bevæget, når jeg overværer en konfirmation, og hører de unge aflægge løfter, som ikke kan holdes. De fleste synes at tage det let. Jeg kom ikke så let over fjældet.

Note

1. Lumstikke, egl. lundstikke, var en split af jern, der holdt hjulet inde på vognakselen. Den afløstes af jernakselens skruemøtrik.

Olga Pedersen, f. 1935, husmoder og leder af Aastrup sognearkiv. Boldingvej 16, 6752 Glejbjerg.